

FRANSIZ DİLİNİN KULLANIMINA İLİŞKİN YASA

Erdem ERDENK*

GİRİŞ

Türkiye’de hayatın her alanında yabancı dillerin –başta İngilizce’nin- etkisinin arttığı ve Türk dilinde giderek daha fazla yabancı kelime kullanıldığı gözlemlenmektedir. Özellikle eğitim alanında “yabancı dilde eğitim” alternatifi olmayan ideal sistem olarak algılanmaktadır¹. Ancak birçok ilde yaygın olarak yabancı dilde eğitim yapan okullar açılmasına karşın bilim ve teknik anlamında halen fazla yol alınabilmiş değildir.

Ticari hayattan müzikal eserlere, gazetelerden görsel-işitsel yayın organlarına, yabancı dilde kelimelerin işgal ettiği günlük konuşma dilinin artık gerçek bir karışım olduğunu söylemek yanlış olmaz. Türkçe-İngilizce (ve kısmen Fransızca) karışımı bu dilin, daha geçen yüzyıl başında Osmanlıca isimli bir başka karışım dil kullanılan ülkemizde nasıl kısa süre içinde karşı konulması güç biçimde yerleştiği önemli bir sorudur. Kullanılmakta olan böyle bir dilin toplumun birlikte yaşama ve üretme bilincini nasıl etkilediği kuşkusuz yakın gelecekte yapılacak araştırmalarla daha iyi anlaşılacaktır. Söz konusu karma dilin, hem dilde hem de toplumda bir bozulmanın somutlaşmış görünümü olduğunu savunanlar az değildir. Öte yandan, geçmişin Osmanlıcasıyla günümüz Türkçe’si arasında bozulmuşluk, karışmışlık ve yozlaşma açısından kanımızca bazı benzerlikler bulunduğundan, SÖNMEZ’in Osmanlıca için yazdığı veciz ifade çalışmamızın amacı açısından açıklayıcı olabilir:

"Adına Osmanlıca denen dil, Türkçe temel yapısı içinde Arapça, Farsça ve sonraları Fransızca sözcükleri içeren bir "kültür". Öyle bir "kültür" ki, Osmanlıca yazılmış bir metni ne Arap anlıyor, ne İranlı anlıyor ne de Fransız anlıyor! Laf aramızda, Cumhuriyet öncesi yazılan ve konuşulan "Osmanlıca"nın Anadolu'da ne kadar kullanıldığı ve sade vatandaş tarafından ne kadar anlaşılabilirdiği de bence ayrı bir tartışma konusu..."²

Günümüz Türkçesi'nin yukarıda belirtilen özellikleri taşımadığını söylemek güçtür. Arapça çıkarılarak yerine İngilizce, Farsça çıkarılarak yerine

* Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Anabilim Dalı

¹ Bu konuda ayrıntılı bilgi için Ayşe FIRAT ŞİMŞEK'in bu sayıda yer alan "Hukuki Açından Yabancı Dilde Eğitim" isimli makalesine başvurulabilir.

² SÖNMEZ, Ahmet, "Bilişim Terminolojisi ve Öztürkçe Üzerine", Antrak Gazetesi, (<http://www.antrak.org.tr/gazete/022001/ahmet1.htm>), 13.01.2004

Fransızca konulmuştur. Gerek dilimizin gerekse de kültürel hayatımızın böyle bir tutumdan mümkün olduğunca arındırılması gerekmektedir. Bu konuda, Fransa'da 4 Ağustos 1994 tarihinde çıkarılan 94/665 Sayılı "Fransız Dilinin Kullanılmasına İlişkin Yasa" (Yasa) anılan anlamda önemli bir örnek olarak gösterilmektedir. Çalışmamızın amacı bu yasa'yı inceleyip belli başlı özelliklerini Türk kamuoyunun bilgisine sunmaktır. Birinci bölümde Yasa'nın ortaya çıkış süreci ve temel özellikleri ortaya konmuş, ikinci bölümde ise Yasa'nın uygulama alanları üzerinde durulmuştur.

D) YASANIN ORTAYA ÇIKIŞ SÜRECİ VE ÖZELLİKLERİ

Yasanın temel amacının, Fransızca'nın korunması ve mümkün olduğunca geliştirilmesi olduğu görülmektedir. Bu noktada, Fransa'da dil birliğinin ancak XIX.yy. sonlarında -o da bir ölçüde- gerçekleştirilebildiğini hatırlamak yararlı olabilir. Örneğin 1780'lerde Fransa'da "*konuşma dili olarak, Flaman, Breton, Katalan, Kelt, Bask dilleri ile, Almanca ve İtalyanca gibi bölgesel diller ve otuz farklı Fransızca lehçesi*" kullanılmaktaydı³.

Öncelikle belirtmek gerekir ki anılan yasa aniden panikle ortaya çıkmış bir metin değil, yüzyıllar süren ısrarlı çabaların ürünüdür. 1539 yılında I.François tarafından çıkarılan "Villers-Cotterêts Fermanı" ile yasama ve yargıya ilişkin tüm metinlerde Latince yerine Fransızca'nın kullanılması esası getirilmişti. 1714 yılında imzalanan Rastadt Antlaşması'nın imparatorluk geleneklerine aykırı olarak Latince değil Fransızca kaleme alınmasıyla Fransızca'nın diplomatik dil olarak yerleşmesinin önü açıldı.1793 yılında kurucu meclis (Convention nationale) tarafından çıkarılan bir kanunla tüm kamusal işlemlere ilişkin tüm metinlerde Fransızca kullanılması zorunlu hale getirilmiştir. 1966 yılında bir kararnameyle "Fransız Dilinin Savunulması ve Yaygınlaştırılması Yüksek Kurulu" kurulmuş; 1972 yılında ise yine bir kararnameyle Fransızca kelime haznesinin zenginleştirilmesi için her bakanlıkta komisyonlar oluşturulması kararlaştırılmıştır⁴. 1975 yılında, "*Fransız Dilinin Kullanılmasına İlişkin 31 Aralık 1975 Kanunu*" çıkarılmış, böylelikle "*bir ürünün reklamı, kullanma kılavuzu, makbuzu ve keza iş sözleşmesi, işçi alma ilanları gibi çeşitli alanlarda Fransız dilinin kullanılması zorunlu kılınmış; tüm bu hallerde yabancı bir kelimenin kullanılması, onun Bakanlık Terminoloji Komisyonlarınca onaylanmış Fransızca bir karşılığının olması durumunda yasaklanmıştır*"⁵. 1985'de "Fransızca Konuşulan Topluluk (Francophonie) Yüksek Kurulu" oluşturulmuştur. Daha sonra 15 Haziran

³ ODABAŞI, Arda, "Fransız Devriminin Dil Politikaları"(1789-1794), Bilim ve Ütopya Dergisi, Ocak 2004, s.18, 23

⁴ Fransa Kültür Bakanlığı, "Les grandes dates de la langue française" (dates), (<http://www.culture.gouv.fr/culture/dglf/ressources/dates.htm>), 13.01.2004

⁵ GÖZLER, Kemal, "Fransız Anayasa Konseyi Kararları Kroniği (1994)", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 44, 1995, Sayı 1-4, s.809-819. (<http://www20.uludag.edu.tr/~gozler/kronik.html>), 13.01.2004

1992’de yapılan bir değişiklik ile anayasaya “cumhuriyetin dilinin Fransızca olduğu” yönünde bir hüküm eklenmiştir.

1 Temmuz 1994’de Senatoca, 31 Aralık 1975 Tarihli aynı adlı kanunu tamamıyla ortadan kaldıran yeni bir “Fransız Dilinin Kullanılmasına İlişkin Kanun” kabul edilmiştir. Ancak aynı gün Sosyalist Parti’den altmış milletvekili yasanın iptali amacıyla Fransa’nın anayasa mahkemesi işlevini gören Anayasa Konseyi’ne başvurmuşlardır. Anayasa Konseyi 29 Temmuz 1994 tarihinde vermiş olduğu 94/345 Sayılı kararında, “*yasakoyucunun gerek kamusal şahıslara gerekse özel şahıslara –malların, ürünlerin ve hizmetlerin pazarlanması, reklamcılık, kamusal yerlerdeki ilanlar, iş hukuku, seminerler, görsel işitsel hizmetler gibi- yasayla net olarak belirlenmiş bazı alanlarda Fransızca kullanılması zorunluluğu getirmesinin mümkün olduğu*”nu belirtmiştir. Ayrıca Konseye göre, kongre-seminer benzeri toplantılarla ilgili olarak Yasa’nın 6.maddesiyle getirilen hükümler de iletişim özgürlüğünü zedelemez. Aynı şekilde Yasa’nın ihlal durumunda öngördüğü müeyyidelerin de tartışma konusu yapılmasına gerek görülmemiştir. Bununla birlikte, “*özel şahıslar ve görsel-işitsel hizmetler için getirilen resmi Fransızca terminolojinin kullanılması*” ve “*eğitimci ve araştırmacıların bir kamusal teşvikten yararlanmalarının, çalışmalarının Fransızca olarak yayınlatacaklarına veya yabancı bir dilde yayınlanıyorsa Fransızca bir çevirisinin de yer almasını sağlayacaklarına dair önceden taahhütte bulunmaları*” zorunluluklarının, 1789 İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi md. 11’de yer alan “düşünce ve ifade özgürlüğü” ilkesine aykırı bulmuştur. Kuşkusuz, burada ifade olunan, **Fransızca kullanımının zorunlu tutulamaması değil, kullanılan Fransızca’nın içeriğinin resmi olarak ilan edilen terminolojiye uydurulmasının dayatılamayacağıdır.** Nihayet, Konseyin zikredilen kararının da göz önünde tutulmasıyla 94/665 Sayılı ve 4 Ağustos 1994 Tarihli “Fransız Dilinin Kullanılmasına İlişkin Kanun” çıkarılmış ve uygulamaya konulmuştur.

Yasada “Fransız dili, Fransız varlığının ve kişiliğinin temel bir unsuru” olarak tanımlanmış; bu dilin eğitim, çalışma, mübadele ve kamu hizmetleri dili olduğu ve “Fransızca konuşulan Topluluğu oluşturan devletlerin ayrıcalıklı bağını teşkil” ettiği belirtilmiştir (md.1). “Kamu düzenine ilişkin” olan yasanın, ancak yürürlüğe girdikten sonra bağıtlanan sözleşmelere uygulanması öngörülmüştür (md.20). Ayrıca yasa hükümlerinin, Fransa’nın yerel dillerine ilişkin yasa ve düzenlemelere zarar verecek ve anılan dillerin kullanımını engelleyecek şekilde uygulanması da yasaklanmıştır (md.21)⁶.

Hükümetin her yıl “uluslararası kurumlarda Fransız dilinin statüsüne ilişkin uluslararası antlaşma veya sözleşme hükümlerinin ve kanununun uygulanmasına ilişkin bir izleme raporu” hazırlayarak kamuoyuna açıklaması

⁶ Yasa’nın 2003 İzleme Raporu’na göre 2003 yılında Fransa’da kamuya ait ya da sözleşmeli özel okullarda 250.258 öğrenciye yerel diller ve kültürler alanında eğitim verildiği vurgulanmaktadır.

gerekmektedir (md.22)⁷. Nihayet, Fransız kamuoyunda da özellikle internet ve pazarlama alanında Fransızca kullanımının yaygınlaştırılması anlamında bazı hassasiyetler ve sivil inisiyatifler oluştuğu da eklenmelidir⁸. 1996 Yılı Parlamento İzleme Raporunda da, Yasa uygulamasına ilişkin genel bilançonun hoşnutluk verici olduğu, özellikle bilişim gibi bazı sektörlerde eksiklikler görülse de özel sektörün genelde gönüllü olarak Yasaya uyduğu, Kamu Kurum ve Kuruluşlarının ise Yasa hükümlerini büyük bir dikkat ve özenle yerine getirdiği belirtilmiştir. 2003 yılı Raporunda da özellikle Maliye Bakanlığı Dolandırıcılıkla Mücadele, Tüketici ve Rekabet Genel Müdürlüğü'nün Yasa uygulamasında çok başarılı çalışmalarda bulunduğu kaydedilmektedir.

II) YASANIN UYGULAMA ALANLARI

Fransız Dilinin Kullanımına İlişkin Yasanın, pazarlamadan borçlar hukukuna, eğitimden yayıncılık ve iletişime kadar hayatın pek çok önemli alanını kapsamına aldığı görülmektedir. Kanımızca, Yasada her alanın önemine göre bir sıra gözetildiğinden, konuların aynı sıraya bağlı kalınarak incelenmesi uygun görülmüştür.

A) Pazarlama

Kısaca "*mal ve hizmetlerin üreticiden tüketiciye veya kullanıcıya doğru akışını yönelten işletme faaliyetlerinin yerine getirilmesi*"⁹ olarak tanımlanabilecek "pazarlama" alanına Yasa sistematigi içinde öncelikli yer verilmiştir. Gerçekten, küreselleşme ve esnek üretimin günümüzde ulaştığı aşamada pazarlamanın, üretim zincirinin ve iş organizasyonunun çok önemli bir halkasının haline geldiğini söylemek yanlış olmaz. Şiddetli krizlerin sıklaşmaya başladığı ekonomik konjonktürde şirketler, ürettikleri ürünleri satabilmek için her türlü pazarlama taktiğine çekinmeden başvurabilmektedirler. Dünyanın önde gelen çok uluslu şirketlerinin de ürünlerini daha rahat pazarlayabilmek amacıyla tüm dünyada birbirine benzer tüketim kalıplarının geliştirilmesi için çaba harcamaktadır. Öyle ki film piyasasından özel eğitim kurumlarına, kitap sektöründen bilgisayar program ve oyunlarına, gıda sektöründen hazır yemek ve giyim alanlarına kadar bir dizi sektör, "benzer tüketim kalıp ve alışkanlıklarının" oluşmasına yol açabilmektedir. Toplumların hem ticari ve ekonomik dengelerini hem de kültürlerini derinden etkileyen bu süreçte

⁷ Söz konusu raporların tamamına http://www.culture.gouv.fr/culture/dglf/rapport/Liste_des_rapports.htm (15.01.2004) adresinden ulaşılabilir.

⁸ "Fransızlar Silinmekten Korkuyor", 7 Eylül 1999 Tarihli Hürriyet Gazetesi, (<http://arsiv.hurriyetim.com.tr/teknolojiler/turk/99/09/07/internet/01int.htm>), 13.01.2004

⁹ AYTUĞ, Semra, Pazarlama Yönetimi, İzmir 2001, s.1; Amerikan Pazarlama Derneği'nce yapılan bir başka tanımlamaya göre ise pazarlama, "örgütsel amaçlara ulaşmak için ihtiyaçları tatmin eden ürünlerin tasarımı, fiyatlandırılmasını, satış çabalarını dağıtımını hedefleyen ya da bu işlevleri üstlenen tüm işletme faaliyetleri sistemidir" (DOĞAN, Muammer, İşletme Ekonomisi ve Yönetimi, 2.Bası, İzmir 2002, s.366).

“marka” kavramı hayati rol oynamaktadır. Zaman içinde yerel tüketim kalıpları ve kültürel değerler o denli zayıflamıştır ki herhangi bir gelişmekte olan ülkenin kendi dilinde yapılan pazarlama veya reklam faaliyetinin, küresel anlamda nispeten daha yaygın ve prestijli bir dilde¹⁰ yapılmasına oranla daha başarısız olması beklenmektedir¹¹. Kuşkusuz bir dilin yaygınlığını ve prestijini sağlayan önemli bir etken ekonomik ve ticari güç ile doğal sonucu olarak güçlü ve kaliteli markalarıdır. O halde dünya artık öyle bir hale gelmiştir ki ticari ve ekonomik açıdan daha güçlü olan ülkelerin dilleri, kültürleri ve tüketim kalıpları daha güçsüz olanların dil, kültür ve tüketim kalıplarını –kendi ülkelerinde dahi-bastırmaya başlamıştır. Bu anlamda, "*reklam dilinin kolaylıkla okunabilme ve anımsanabilme amacıyla günlük olağan dil kullanımlarını değiştirebildiği*" ve "*bu değişmelerin dilbilimin her katmanında sapma biçiminde görülebildiği*" çıkarımları rahatlıkla yapılabilir¹².

Fransız Dilinin Kullanımına İlişkin Yasa'nın da yukarıda ayrıntılandırılan bağlamda değerlendirilmesi gerekmektedir. Nitekim, 2000 Yılı Parlamento İzleme Raporu'nun önsözünde "4 Ağustos 1994 Tarihli Yasa'nın, Fransa'nın küreselleşmeye açılmasına eşlik etmeye yönelik elverişli bir araç" olduğu ve ekonominin kuralları karşısında Fransız Cumhuriyeti'nin dili olan Fransızca'nın korunmasının gerektiği belirtilmektedir.

Yasa uyarınca "*bir malın, ürünün ya da hizmetin, adlandırılmasında, arzında, sergilenmesinde, kullanma veya yararlanma biçiminde, garanti koşullarının ve kapsamının betimlenmesinde*" ve tüm yazılı, sözlü veya görsel-işitsel reklamlarda Fransızca kullanılması zorunlu tutulmuştur. Aynı zorunluluk, markalarla birlikte tescil edilen yazı ve mesajlar için de geçerli olup, markalara ilişkin mevzuat bu duruma engel teşkil etmemektedir (md.2)¹³. Ayrıca tüm bu yazı, ilan veya kayıtlara bir veya daha fazla çeviri eklenmişse Fransızca metnin yabancı dildeki metinle aynı okunurlukta, işitilirlikte veya anlaşılabilirlikte olması gerekir (md.4).

Burada dikkati çeken nokta, bizzat “markalar”ın ilke olarak yasa uygulaması dışında bırakılmasıdır. Yasanın yürürlüğe girmesinden önce kullanılan markalar ayrımsız olarak kapsam dışında tutulmuşlardır (md.14/II).

¹⁰ Örneğin Türkçe'ye oranla İngilizce'nin veya Fransızca'nın küresel anlamda daha yaygın ve prestijli olduğunu söylemek yanlış olmaz.

¹¹ Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü Üretim Yönetimi ve Pazarlama Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi Engin ÖZGÜL ile 14.11.2003 tarihinde yapılan mülakat; Ayrıca bu konuda daha fazla bilgi için bkz.: KARAFAKİOĞLU, Mehmet, Uluslararası Pazarlama Yönetimi, 3.Bası, Beta Basım, İstanbul 2000, s.109-112; MUCUK, İsmet, Pazarlama İlkeleri, 13.Bası, Türkmen Kitabevi, İstanbul 2001, s.319-320

¹² ÖZÜNLÜ, Ünsal, "Reklam (Tanıtım) Dilinin Dilbilimsel Boyutları", Metafor/Yazı Erişim Sayfası (<http://vision1.eee.metu.edu.tr/~metafor/yazi/219reklam.htm>), 13.01.2004

¹³ Ayrıntılı bilgi için bkz.: Fransa Maliye Bakanlığı, "Langue française et consommation", Dolandırıcılıkla Mücadele, Tüketici ve Rekabet Genel Müdürlüğü Erişim Sayfası, (http://www.finances.gouv.fr/DGCCRF/04_dossiers/consommation/ficonso/b29.htm), 13.01.2004

Yürürlük tarihinden sonra tescil olunan markalarda ise ikili bir ayırım söz konusudur: Özel hukuk kişileri açısından marka belirlemede herhangi bir kısıtlama getirilmezken; kamu hukuku tüzel kişilerinin ve kamu hizmeti gören özel hukuk tüzel kişilerinin, aynı anlamı karşılayan bir Fransızca sözcük veya deyim varlığı halinde yabancı sözcük veya deyimlerden oluşan bir sanayi, ticaret veya hizmet markasını kullanmaları yasaklanmıştır (md.14/I). Öte yandan, “benzersiz –kendine özgü- ürünlere ve herkesçe bilinen yabancı adlandırmalara özgü durumlar” da yasa kapsamı dışında bırakılmışlardır (md.2).

Yukarıdaki hükümlerin uygulanıp uygulanmadığını izlemek ve aykırılıkların tespiti durumunda düzenleyecekleri bir tutanakla durumu en geç beş gün içinde Cumhuriyet Savcılığına intikal ettirmekle, “*Ceza Yargılama Usulü Kanunu hükümlerine uygun olarak görev yapan adli polis memuru ve görevliler dışında, Tüketiciyi Koruma Kanununun (TKK) L.215-1.maddesinin 1, 3 ve 4.bentlerinde sayılan polis memurları*”¹⁴ da görevlendirilmişlerdir (md.16/1).

Yukarıda bahsi geçen polis memurları, konut olarak kullanılmamaları ve aramanın gündüz gerçekleştirilmesi şartıyla, “bütün yapım, üretim, ambalaj, istifleme, saklama veya satış yerlerini, etinden veya ürünlerinden insanların veya hayvanların beslenmesine yönelik olarak yararlanılan hayvanların beslendiği veya kesildiği yerleri ve ticari malların naklinde kullanılan araçları” (TKK md.L.213-4/I) ve askeri yükümlülüklerin (TKK md.L.216-1) gerçekleştirildiği yerleri ve araçları arayabilir (md.16/2), görevleriyle ilgili olmak koşuluyla gerekli belgeleri görmeyi, örnek almayı talep edebilir, karakola çağırarak veya yerinde görüşerek ilgili bilgi ve delilleri toplayabilirler (md.16/3). Öyle ki anılan memurların bazı koşullarla ilgili mal veya ürünlerin tamamından veya bir kısmından numune almaları dahi mümkündür¹⁵. Bunların görevlerini yerine getirmelerini doğrudan veya dolaylı olarak engelleyen kimseler ise altı ay hapis ve 7500 euros para cezası ile cezalandırılacaklardır (md.17 gereği Ceza Kanunu md.433-5/2).

“*Bir malın, ürünün ya da hizmetin, adlandırılmasında, arzında, sergilenmesinde, kullanma veya yararlanma biçiminde, garanti koşullarının ve kapsamının betimlenmesinde*” ve tüm yazılı, sözlü veya görsel-ışitsel reklamlarda Fransızca kullanılması zorunluluğuna ilişkin hükmü ihlal eden gerçek ve tüzel kişilere 03 Mart 1995 Tarihli ve 95/240 Sayılı Danıştay Kararnamesi (Kararname) md.1/I uyarınca Fransız Ceza Kanununda (FCK)

¹⁴ Bu memurlar, Dolandırıcıkla Mücadele, Tüketicilik ve Rekabet Genel Müdürlüğü, Gümrükler Genel Müdürlüğü ve Vergiler Genel Müdürlüğü polisleri, denetçi veterinerler, ziraat mühendisleri, tarımdan sorumlu devlet bakanlığında görev yapan teknisyenler, sağlık memurları, sağlıkta çalışan teknik personel, bitkilerin korunmasıyla görevli mühendis ve teknisyenler, kamu sağlığı denetçi hekim ve eczacılarından ibarettir.

¹⁵ 3 Mart 1995 Tarihli ve 95/240 Sayılı Danıştay Kararnamesi md.5 ve md.6 uyarınca alınan numunelerin mühürlenmesi ve mühürün üzerine de alındığı tarih, ilgili kişilerin isimleri, numunenin cinsi benzeri bir dizi ayrıntının yer aldığı bir belgenin ilişitirilmesi gerekir.

4.derece kabahatler için öngörülen para cezası (750 euros) verilecektir (FCK md.131/13). Aynı ceza, yazı, ilan veya kayıtlara bir veya daha fazla çeviri eklenmişse Fransızca metnin yabancı dildeki metinle aynı okunurlukta, işitilirlikte veya anlaşılabilirlikte olması gerektiği yönündeki hükme aykırı davranışlar için de geçerlidir (Kararname md.1/III).

Nihayet, “tüzüklerinde Fransız dilinin korunmasına ilişkin hükümler yer alan, Danıştay kararnamesiyle belirlenen koşullarda onaylanan ve usulüne uygun olarak bildirilmiş bütün örgütlerin,-kurulduklarına ilişkin resmi bildirimleri üzerinden en az iki yıl geçmiş olması, yeterli üye sayısına sahip olması, Fransız dilinin diğer dil ve kültürler karşısında savunulmasında etkin rol oynaması ve faaliyetlerinde herhangi bir karşılık gözetmemesi koşuluyla (Kararname md.9) - anılan aykırılıklara ilişkin olarak şahsi davacıya tanınan hakları” kullanabileceğini eklemek gerekir (md.19 ile değişik Ceza Yargılama Usulü Kanunu md.2-14).

B) Kamuya Yönelik Olarak Yapılan İlanlar

Yasayla, “kamuya açık bir yerde ya da toplu taşıma araçlarında kamuya yönelik olarak basılan ya da yapılan kamuyu bilgilendirme amaçlı her türlü yazı ve ilanın” Fransızca kaleme alınması zorunlu kılınmıştır (md.3). Anılan hüküm genel olarak herkesi bağlamakla birlikte “bir sözleşme veya izin gereği bir kamu malından yararlanma hakkına sahip olanlar” ile “kamu hukuku tüzel kişilerince veya kamu hizmeti gören özel hukuk tüzel kişileri” hakkında fazladan bazı özel düzenlemeler de bulunmaktadır.

Yabancı dilde kaleme alınan yukarıdaki nitelikte bir yazı ya da ilan, bir sözleşme veya izin gereğince üçüncü şahsa yararlanma hakkı verilen bir kamu malına yapıştırılması durumunda, keyfiyete yol açan kullanıcı kişi hukuka aykırılığa son verme konusunda temerrüde düşecektir. Kullanıcı üçüncü şahıs, kendi saptayacağı bir süre içinde ve masraflar kendisine ait olacak şekilde temerrüdü ortadan kaldırmakla yükümlüdür. Aksi takdirde kusurunun derecesine göre, yararlanmaya ilişkin sözleşmedeki koşullara ya da verilen yararlanma izninin vadesine bakılmaksızın maldan yararlanma hakkı kendisinden alınabilecektir (md.3).

Yasa’da, “kamu hukuku tüzel kişilerince veya kamu hizmeti gören özel hukuk tüzel kişilerince yapıştırılan veya yapılan, bir önceki maddede bahsi geçen yazı ve ilanların bir çevirinin konusunu oluşturması durumunda, bunların sayısı”nın en fazla iki olabileceği de hükme bağlanmıştır (md.4).

Kamuya yönelik olarak yapılan ilanlara ilişkin kurallar, uluslararası taşımacılığa ilişkin bazı durumlarda uygulanmayabilecektir (md.4)¹⁶.

¹⁶ Taşımacılık sektörünün altyapısına ilişkin yönetici veya taşıyıcı olarak faaliyet gösteren kamu hukuku tüzel kişilerinin veya kamu hizmeti gören özel hukuk tüzel kişilerinin istisna kapsamındaki durum ve halleri, 3 Mart 1995 Tarihli ve 95/240 Sayılı Fransız Dilinin Kullanılmasına İlişkin Yasanın Uygulanmasına Yönelik Kararnamenin -1 Temmuz 1998 Tarihli ve 98/563 Sayılı Kararnameyle değişik- 15.maddesinde ayrıntılandırılmıştır.

Bahsi geçen yazı, ilan veya kayıtlara bir veya daha fazla çeviri eklenmişse Fransızca metnin yabancı dildeki metinle aynı okunurlukta, işitilirlikte veya anlaşılabilirlikte olması gerektiği yönündeki hüküm burada da geçerlidir (md.4).

“*Kamuya açık bir yerde ya da toplu taşıma araçlarında kamuya yönelik olarak basılan ya da yapılan kamuyu bilgilendirme amaçlı her türlü yazı ve ilan*” Fransızca kaleme alınması zorunluluğuna ilişkin hükmü ihlal eden gerçek ve tüzel kişilere Kararname md.1/I uyarınca Fransız Ceza Kanununda (FCK) 4.derece kabahatler için öngörülen para cezası (750 euros) verilecektir (FCK md.131/13). Aynı ceza, yazı, ilan veya kayıtlara bir veya daha fazla çeviri eklenmişse Fransızca metnin yabancı dildeki metinle aynı okunurlukta, işitilirlikte veya anlaşılabilirlikte olması gerektiği yönündeki hükme aykırı davranışlar için de geçerlidir (Kararname md.1/III).

Nihayet, “*tüzüklerinde Fransız dilinin korunmasına ilişkin hükümler yer alan, Danıştay kararnamesiyle belirlenen koşullarda onaylanan ve usulüne uygun olarak bildirilmiş bütün örgütlerin,-kurulduklarına ilişkin resmi bildirimleri üzerinden en az iki yıl geçmiş olması, yeterli üye sayısına sahip olması, Fransız dilinin diğer dil ve kültürler karşısında savunulmasında etkin rol oynaması ve faaliyetlerinde herhangi bir karşılık gözetmemesi koşuluyla (Kararname md.9) - anılan aykırılıklara ilişkin olarak şahsi davacıya tanınan hakları*” kullanabileceğini eklemek gerekir (md.19 ile değişik Ceza Yargılama Usulü Kanunu md.2-14).

C) Borçlar Hukuku

Yasa ile borçlar hukuku alanında değerlendirilebilecek bazı sözleşme çeşitleri hakkında önemli düzenlemeler getirilmiştir. Kamu hukuku tüzel kişilerinin veya kamu hizmeti gören özel hukuk tüzel kişilerinin taraf olduğu sözleşmeler ile iş sözleşmeleri hakkında özel hükümler getirildiğinden her iki konunun ayrı başlıklar altında incelenmesinin uygun olacağı düşünülmüştür.

1) Kamu hukuku tüzel kişilerinin veya kamu hizmeti gören özel hukuk tüzel kişilerinin taraf olduğu sözleşmeler

Yasa uyarınca, “*konusu ve şekilleri ne olursa olsun, bir kamu hukuku tüzel kişisinin veya kamu hizmeti gören özel hukuk tüzel kişisinin taraf olduğu sözleşmeler*”in Fransızca yazıya dökülmesi zorunlu olup anılan sözleşmelere aynı anlamda Fransızca bir sözcük veya deyim bulunduğu sürece, yabancı sözcük veya deyim de konulması mümkün değildir. Aksi takdirde akit taraflardan birisi yabancı dildeki bir sözleşme hükmünden karşı taraf aleyhine yararlanamayacaktır. Ancak anılan sözleşmelerde bir veya daha fazla yabancı akit tarafın olması durumunda, Fransızca metin dışında aynı hukuki güvenilirliğe sahip bir veya daha fazla yabancı dilde çevirinin bulunması mümkündür (md.5/1).

Yukarıda belirtilen hükümler, -sınai ve ticari nitelikli olmak koşuluyla- “*tümüyle ulusal sınırlar dışında gerçekleştirilen faaliyetleri*” yöneten kamu

tüzel kişileri hakkında uygulanmayacaktır¹⁷. Yasa'da “*tümüyle ulusal sınırlar dışında gerçekleştirilen faaliyetler*”e örnek olarak 96-597 Sayılı ve 2 Temmuz 1996 Tarihli Mali Faaliyetlerin Modernleştirilmesi Kanununun 4.maddesi anlamında yatırım hizmetlerinin¹⁸ teminine ilişkin olan ve uygulanabilmeleri için yabancı bir mahkeme kararı gerektiren sözleşmeler ile Genel Vergilere İlişkin Yasa md.131/4 uyarınca çıkarılan tahviller¹⁹ gösterilmiştir.

Nihayet, işbu yasanın, yürürlük tarihinden önce bağitlanan sözleşmelere uygulanmasının mümkün olmadığını belirtmek gerekir (20/2).

2) İş Hukuku Sözleşmeleri

Yasayla ayrıntılı bir düzenlemenin de iş hukuku alanında yaptığı gözlemlenmektedir. Kuşkusuz bunda Avrupa Birliği ülkeleri arasında işgücünün serbest dolaşımının mümkün olması rol oynamaktadır. İş Kanunu md.L.121-1'de yapılan değişiklikle maddeye, yazılı olarak yapılan iş sözleşmelerinin Fransızca kaleme alınmasının zorunlu olduğu, sözleşme konusunu oluşturan işin Fransızca bir terimle ifadesinin imkansız olması durumunda mutlaka Fransızca açıklamasının da sözleşmede yer alması gerektiği, aksi takdirde işverenin böyle bir sözleşmeden ücretli aleyhine yarar sağlayamayacağı yönünde hükümler eklenmiştir (md.8). Eğer ücretli yabancıysa , sözleşme yazılı ise ve ücretli de talep etmişse, kendi dilinde bir çevirisinin metne eklenmesi mümkündür. Yargı önünde kural olarak her iki metin de aynı güvenilirliğe sahipse de çelişki varsa yabancı dildeki metin ancak diğerinin yanında yardımcı olarak kullanılabilir.

Öte yandan, işyerlerinde işverence hazırlanması gereken ve genel olarak işçi sağlığı ve iş güvenliğine ilişkin tedbirler ile işyerinde yönetim hakkının uygulanmasına ve gerekli disiplinin sağlanmasına yönelik kuralların yer aldığı (Fransız İş Kanunu md.L.122-34) iç tüzüklerin Fransızca kaleme alınması zorunlu tutulmuştur. Aynı şekilde, “*ücretli açısından yükümlülük doğurucu özellik taşıyan ve işin yerine getirilebilmesi için hükümlerinin bilinmesi gerekli olan her türlü belge*” Fransızca hazırlanmalıdır. Ancak gerek iç tüzüğe gerekse de bahis konusu belgelere bir ya da daha fazla yabancı dilde çevirilerinin eklenmesi mümkündür (md.9/I, II). İş müfettişleri, iç tüzükleri yukarıdaki kurallara uygun olarak değiştirilmesini ya da kaldırılmasını isteyebilirler (md.9/III). Belirtmek gerekir ki yabancılara yönelik olarak hazırlanan veya yurtdışından gelen belgeler bu anlamda kapsam dışında bırakılmışlardır (md.9/II). Nihayet, “*toplu iş sözleşme ve anlaşmaları ve işletme veya işyeri sözleşmelerinin Fransızca kaleme alınmaları zorunlu*” olup “*yabancı dilde*

¹⁷ Örneğin Fransız Merkez Bankası böyle kuruluşlardan sayılmıştır.

¹⁸ Maddeye göre bu yatırım hizmetleri, üçüncü kişiler hesabına talimat alma ve verme, üçüncü kişiler hesabına talimat uygulama, kendi hesabına pazarlık etme, üçüncü kişiler hesabına portföy yönetimi, kesin alım ve satış işlemlerinden oluşmaktadır.

¹⁹ Anılan tahvillerden, “Fransız tüzel kişilerince Hazine ve Ekonomi Bakanının izniyle Fransa dışında bağitlanmış ve md.125 A, paragraf III'de oranı belirtilen vergiden muaf tutulan borçlanmalar”ı anlamak gerekir.

kaleme alınmış hiçbir hükmün ücretli aleyhine ileri sürülmesi” mümkün değildir (md.9/IV).

Fransız İş Kanununda, iş ve işçi bulmaya ilişkin yayın ve ilanların tabii olduğu hükümlerin yer aldığı L.311-4 maddesine ise, sunulan çalışma veya işin Fransızca karşılığının bulunmaması durumunda Fransızca metnin bu anlamda yeteri kadar ayrıntılandırılmasının zorunlu olduğu, aksi takdirde bunun gerçeğe aykırı iş tanımı ve tanıtımı yapılmasını yasaklayan yasa hükmünün (Fransız İş Kanunu L.311-4/ 2°) ihlali olarak değerlendirileceği yönünde bir hüküm eklenmiştir (md.10/1). Aynı hüküm uyarınca, maddede (L.311-4)“*yer alan zamanaşımaları, iş başvurusunda bulunanın ya da işverenin uyruğu ne olursa olsun Fransa sınırları içinde gerçekleştirilen hizmetlere ve icapçının ya da işverenin Fransız olması halinde Fransa sınırları dışında gerçekleştirilen hizmetlere, bir yabancı dilin mükemmel bilinmesinin önerilen işe girmede aranan koşullardan birisi olması durumunda dahi*” uygulanacaktır (md.10/2). Ancak, tamamen veya kısmen yabancı bir dilde hazırlanan yayınların yöneticileri bu dildeki iş başvurularını Fransa sınırları içinde kabul edebileceklerdir.

Nihayet, “*Ücretli açısından yükümlülük doğurucu özellik taşıyan ve işin yerine getirilebilmesi için hükümlerinin bilinmesi gerekli olan her türlü belge*”nin Fransızca hazırlanması zorunluluğunu ihlal eden gerçek ve tüzel kişilere Kararname md.3 uyarınca Fransız Ceza Kanununda (FCK) 4.derece kabahatler için öngörülen para cezası (750 euros) verilecektir (FCK md.131/13).

D) Gösteri, Bilimsel Toplantı ve Kurultaylar

Yasa uyarınca, “*Fransa’da Fransız vatandaşlığına mensup gerçek veya tüzel kişilerce düzenlenen bir gösteri, bilimsel toplantı veya kurultaya katılan herkes kendini Fransızca ifade etme hakkına*” sahip olup, bunların programlarının tanıtımına ilişkin olarak katılımcılara dağıtılacak belgelerin Fransızca olması zorunludur. Anılan belgelere bir veya daha fazla yabancı dildeki çevirilerin eklenmesinde ise sakınca yoktur (md.6/1).

Öte yandan, katılımcılara dağıtılacak “*hazırlayıcı belgeler, çalışma belgeleri, eylem raporları veya çalışma özetleri*” için böyle bir zorunluluk söz konusu değildir; ancak anılan belgelerin en azından Fransızca birer özet içermesi gerekmektedir.

Yukarıdaki hükümler, sadece yabancıları içeren faaliyetlere ve Fransız dış ticaretine ilişkin promosyon gösterilerine uygulanmayacaktır. Ancak “*bir kamu hukuku tüzel kişisinin veya kamu hizmeti gören özel hukuk tüzel kişisinin böyle bir gösteri yapması durumunda Fransızca çevirisinin bir özetinin o yerde bulunması*” zorunluluğu mevcuttur (md.6/3,4).

Yukarıda belirtilen yükümlülükleri ihlal eden gerçek ve tüzel kişilere Kararname md.2 uyarınca Fransız Ceza Kanununda (FCK) 4.derece kabahatler için öngörülen para cezası (750 euros) verilecektir (FCK md.131/13).

Nihayet, “*tüzüklerinde Fransız dilinin korunmasına ilişkin hükümler yer alan, Danıştay kararlarıyla belirlenen koşullarda onaylanan ve usulüne*

uygun olarak bildirilmiş bütün örgütlerin,-kurulduklarına ilişkin resmi bildirimleri üzerinden en az iki yıl geçmiş olması, yeterli üye sayısına sahip olması, Fransız dilinin diğer dil ve kültürler karşısında savunulmasında etkin rol oynaması ve faaliyetlerinde herhangi bir karşılık gözetmemesi koşuluyla (Kararname md.9) - anılan aykırılıklara ilişkin olarak şahsi davacıya tanınan hakları” kullanabileceğini eklemek gerekir (md.19 ile değişik Ceza Yargılama Usulü Kanunu md.2-14).

E) İşitsel-Görsel Yayınlar ve Tanıtım Amaçlı Haberler

Yasa’da, “işitsel ya da görsel yayın yapan kurum ve işletmelerce yapılan bütün yayınlarda ve tanıtım amaçlı haberlerde, yayın veya dağıtım biçimleri ne olursa olsun Fransızca’nın kullanılması”nın zorunlu olduğu, bunlara bir veya daha fazla yabancı dilde çevirilerinin eklenmesi durumunda ise, Fransızca metnin diğer dillerdeki metinlerle “aynı okunurlukta, işitilirlikte veya anlaşılabilirlikte” olması gerektiği hükme bağlanmıştır. Ancak orijinal versiyondaki sinema eserleri ve görsel-işitsel eserler ile –özel durum ve koşullar saklı kalmak üzere-²⁰ güfteleri tamamen veya kısmen yabancı dilde kaleme alınmış müzikal eserler kapsam dışında bırakılmıştır (md.12). Aynı şekilde, “bütünüyle yabancı dilde yayınlanmak üzere hazırlanmış veya bir dilin öğrenilmesi gayesine yönelik olan programlar, program parçaları veya bunların içinde yer alan tanıtım amaçlı yayınlar ve kültürel törenlerin aktarılmasına yönelik yayınlar”kapsam dışında bırakılmıştır.

Yasayla, 30 Eylül 1986 Tarihli ve 86-1067 Sayılı Haberleşme Özgürlüğü Hakkında Kanununa eklenen bir fıkra ile “Fransız diline saygı ve Fransızca konuşulmasının yaygınlaştırılması” ilkesi yayın kurallarına yerleştirilmiş ise de 1 Ağustos 2000 Tarihli ve 2000/719 Sayılı Yasanın 85/III. maddesi ile kaldırılmıştır. Ancak aynı yasaya eklenen 28/ 4°-a maddesi ile Fransız Radyo-Televizyon Üst Kurulu ile yayın izni almak isteyenler arasında imzalanması gereken sözleşmede bulunması gereken maddeler arasına, “Fransız diline saygıyı ve Fransızca konuşulmasının yaygınlaştırılmasını sağlamaya yönelik” hükümlerin de eklenmesi zorunluluğu getirilmiştir (md.13/II). Aynı şekilde, 86-1067 Sayılı Yasanın uygulanmasına yönelik olarak çıkarılacak Danıştay Kararnamesinde “Fransız diline saygıyı ve Fransızca konuşulmasının yaygınlaştırılmasını sağlamaya yönelik hükümler”in de bulunacağı yönünde bir kural da 86/1067 Sayılı Yasaya eklenmiştir (md.13/III).

²⁰ Anılan özel durum ve koşullar, 30 Eylül 1986 Tarihli ve 86-1067 Sayılı İletişim Özgürlüğü Hakkında Kanunun 28-ek 2° maddesinde belirtilmiştir. Madde metni şöyledir: “Fransızca ifade edilen ya da Fransa’da kullanılan yerel bir dilde yorumlanan müzik eserlerinin ciddi oranı : Fransızca ifade edilen müzik eserlerinin, Görsel-İşitsel Üst Kurulca izin verilen radyo yayın servislerinin her birince anlamlı dinlenme saatlerinde yayınlanan çeşitli müziklerden oluşan programlar içinde en az %40’lık bir oranı tutturması ve bu oranın en azından yarısını yeni yeteneklerin ve yeni üretimlerin oluşturması gerekir”.

2000/719 Sayılı Yasayla ise anılan hükümlerin neler olabileceği yönünde açıklayıcı eklemeler yapılmıştır²¹.

F) Eğitim

Yasada, “*kamu ve özel eğitim kurumlarında, tez ve bildirimler dahil, yabancı veya yerel kültürlerin ve dillerin eğitimindeki gerekliliklerin veya eğitimcilerin kadrolu ya da sözleşmeli yabancı öğretmen olmalarının haklı kılacağı istisnalar hariç, eğitim, sınav ve yarışma dili*”nin Fransızca olduğu hükmü yer almaktadır. Ancak uluslararası nitelikte eğitim veren yabancı okullar veya yabancı uyruklu öğrencilere yönelik olarak açılmış okullar anılan kuralın dışında tutulmuşlardır (md.11/I).

Öte yandan, Yasayla 10 Temmuz 1989 Tarihli ve 89-486 Sayılı Eğitimin Yönlendirilmesi Hakkında Kanuna, “*Fransız dilinde usta olmak ve başka iki dili bilmek eğitimin temel amaçlarından*” hükmü eklenmişse de daha sonra 15.06.2003 Tarihli ve 2000-549 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 7/96°.maddesi ile kaldırılmıştır.

G) Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Yapılan Teşvik ve Yardımlar

Yasa'da, “*bir kamu hukuku tüzel kişisince, kamu hizmeti gören bir özel hukuk tüzel kişisince veya kamu teşvikinden yararlanan bir özel şahısça Fransa'da yayımlanan yayınların, dergilerin ve haberlerin, yabancı dilde kaleme alınmışlarsa, en azından bir Fransızca çeviri*” içermelerinin zorunlu olduğu belirtilmektedir (md.7). “*Tüzüklerinde Fransız dilinin korunmasına ilişkin hükümler yer alan, Danıştay kararnamesiyle belirlenen koşullarda onaylanan ve usulüne uygun olarak bildirilmiş bütün örgütler de, anılan aykırılıklara ilişkin olarak şahsi davacıya tanınan hakları*” kullanabilecektir (md.19 ile değişik Ceza Yargılama Usulü Kanunu md.2-14).

Nihayet, kamu kurum ve kuruluşlarınca yapılan yardım ve teşviklerden yararlananların yasa hükümlerini özellikle ihlal edemeyecekleri; aksi takdirde – ilgilinin itirazı dinlendikten sonra- teşvik veya yardımın iptal edilebileceği, hatta geri alınabileceği hükme bağlanmıştır (md.15).

SONUÇ

Yabancı dilde eğitimin yaygın şekilde uygulandığı ülkemizde bilim ve teknik anlamında görülen geriliğin izahının güç olduğu kanısındayız. İngilizce'nin ve kısmen de Fransızca'nın egemenliği altındaki dilimizin ve kültürümüzün bir çeşit "işgal" altında olduğunun farkına varmak bile yararlı olabilir. Geçmişin Osmanlıcası'nın yerini başka dillere tabi bugünün

²¹ Kuralın eklenmiş son hali olan 86-1067 Sayılı Yasa'nın md.33/5°.maddesi uyarınca bunlar, Fransızca ifade edilen ya da Fransa'da kullanılan yerel bir dilde yorumlanan müzik eserlerine ilişkin radyo yayınları ile sinema eserleri ve görsel-işitsel eserler yayımlayan televizyon yayınlarına ilişkin yayın kuralları benzeri hükümlerdir.

Türkçesi'nin aldığı düşüncesindeyiz. Artık öyle bir dil oluşmuştur ki İngilizce ve kısmen de Fransızca kelimelerin sayısı hayli fazladır, ancak bir İngiliz veya Fransız dilimizi anlayamamaktadır. Bu, kanımızca bilinçli olarak yaratılan bir durumdur ve amaç zaten bizim -özellikle- İngilizce'yi anlayabilmemizdir. İngilizce'ye hakim olmak zorunlu değildir, reklam sektörünün çok kısa ve vurucu sloganlarını anlayabilmemize ve uluslararası markaları tüketebilmemize elverecek kadarı yeterlidir.

Öte yandan Fransa'da yukarıda değinilen sıkıntıların bertaraf edilebilmesi için getirilen 94/665 Sayılı Yasa, etkili bir psikolojik hava yaratmışsa da uygulamada bazı doğal engellerle karşılaşmıştır. Öncelikle, bir ülkenin ekonomisi, teknolojisi, bilimi ve markaları güçsüzse dilini ve kültürünü daha güçlü olanlardan sakınması kolay olmamaktadır. Yasal yollardan zorlama durumunda ise bazı üst kurulların belirlediği resmi terminolojilerin kullanılmasının dayatılması söz konusu olabilmektedir. İktidarın iyi niyetli olması durumunda dahi Fransız Anayasa Konseyi'nin belirttiği üzere "bazı alanlarda Fransızca kullanımı zorunlu tutulabilirse de içeriğin ve terminolojinin belli koşullara bağlanması", 1789 İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'ndeki düşünce ve ifade özgürlüğünün ihlali niteliğinde sayılabilmektedir.

Bununla birlikte, Fransız Dilinin Kullanılmasına İlişkin Yasa'nın öngördüğü sistemin Türkiye'de uygulanmasının kısmen mümkün olabileceği söylenebilir. Örneğin bilimsel toplantılarla ilgili hükümler kanımızca uygulamaya elverişlidir. Yasa'da yer almamakla birlikte Fransız Kamuoyunda internet konusunda gerçekleşen sivil duyarlılık da yol gösterici olabilir. Bir diğer uygulamaya elverişli hüküm, kamu kurum ve kuruluşlarınca verilen teşvik ve yardımlara ilişkin olandır. Örneğin Türkiye'de TÜBİTAK'tan bir proje alabilmek için önkoşul, bir İngilizce başvuru formu doldurmaktır. Ancak, Fransız Dışişleri Bakanlığı ile TÜBİTAK'a ortak bir bilimsel araştırma projesi (BOSPHORUS) verilse dahi Fransız Dışişleri Bakanlığı'na Fransızca TÜBİTAK'a İngilizce başvurulması gerekmektedir. Kanımızca bir kamu kurumu olan TÜBİTAK'a Türk vatandaşlarınca yapılacak her türlü başvurunun kesinlikle Türkçe olması gereklidir. Fransa'da geçerli olan böyle bir hükmün Türkiye'de de benimsenmesi durumunda yararlı sonuçlara yol açılabilir.

Pazarlama alanında 94/665 Sayılı Yasayla getirilen çeşitli kısıtlamaların ise Türkiye'de uygulanması pek kolay olmayacaktır. Bilimde, teknolojiye, markalaşmada yeterince gelişmemiş bir ülkenin pazarlama ve reklam alanında yasayla yapacağı düzenlemeleri hayata geçirmesi zordur. Böyle bir çabanın, "yabancı sermaye engelleniyor" tepkileriyle karşılaşması mümkündür. Öte yandan, sahip olduğu sosyal karakter nedeniyle iş hukuku alanında ve kısmen de borçlar hukuku alanında benimsenen kurulların Türkiye'de uygulanmasının ise yararlı ve mümkün olacağı düşünülebilir.

Kaynakça

Kitaplar:

AYTUĞ, Semra, Pazarlama Yönetimi, İzmir 2001

DOĞAN, Muammer, İşletme Ekonomisi ve Yönetimi, 2.Bası, İzmir 2002

KARAFAKİOĞLU, Mehmet, Uluslararası Pazarlama Yönetimi, 3.Bası, Beta Basım, İstanbul 2000

MUCUK, İsmet, Pazarlama İlkeleri, 13.Bası, Türkmen Kitabevi, İstanbul 2001

Yazı ve Makaleler:

Fransa Kültür Bakanlığı, "Les grandes dates de la langue française" (dates), (<http://www.culture.gouv.fr/culture/dglf/ressources/dates.htm>), 13.01.2004

Fransa Maliye Bakanlığı, "Langue française et consommation", Dolandırıcılıkla Mücadele, Tüketicilik ve Rekabet Genel Müdürlüğü Erişim Sayfası, (http://www.finances.gouv.fr/DGCCR/04_dossiers/consommation/ficonso/b29.htm), 13.01.2004

_____, "Fransızlar Silinmekten Korkuyor", 7 Eylül 1999 Tarihli Hürriyet Gazetesi, (<http://arsiv.hurriyetim.com.tr/tekno/turk/99/09/07/internet/01int.htm>), 13.01.2004

GÖZLER, Kemal, "Fransız Anayasa Konseyi Kararları Kroniği (1994)", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 44, 1995, Sayı 1-4, s.809-819. (<http://www20.uludag.edu.tr/~gozler/kronik.html>), 13.01.2004

ODABAŞI, Arda, "Fransız Devriminin Dil Politikaları" (1789-1794), Bilim ve Ütopya Dergisi, Ocak 2004, s.18-23

ÖZÜNLÜ, Ünsal, "Reklam (Tanıtım) Dilinin Dilbilimsel Boyutları", Metafor/Yazı Erişim Sayfası (<http://vision1.eee.metu.edu.tr/~metafor/yazi/219reklam.htm>), 13.01.2004

SÖNMEZ, Ahmet, "Bilişim Terminolojisi ve Öztürkçe Üzerine", Antrak Gazetesi, (<http://www.antrak.org.tr/gazete/022001/ahmet1.htm>), 13.01.2004

Mülakatlar:

Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü Üretim Yönetimi ve Pazarlama Anabilimdalı Araştırma Görevlisi Engin ÖZGÜL ile 14.11.2003 tarihinde yapılan mülakat.

Ek: 94-665 Sayılı ve 4 Ağustos 1994 Tarihli Fransız Dilinin Kullanılmasına İlişkin Kanun

Ulusal Meclis ve Senato'ca, Anayasa Konseyi'nin 29 Temmuz 1994 Tarihli ve 94-345 Sayılı Kararı dikkate alınarak benimsenmiştir.

Cumhurbaşkanınca aşağıda içeriği belirtilen kanun ilan olunur:

Bu metin, 29 Temmuz 1994 Tarihli Anayasa Konseyi Kararıyla getirilen değişiklikleri ve 96-597 Sayılı ve 2 Temmuz 1996 Tarihli Mali Faaliyetlerin Modernleştirilmesi Kanunuyla 5.maddenin 2.fikrasında yapılan değişikliği içermektedir.

Madde 1: Anayasa Gereği Cumhuriyetin Dili

Fransız dili, Fransız varlığının ve kişiliğinin temel bir unsurudur.

(Bu dil), eğitim, çalışma, mübadele ve kamu hizmetleri dilidir.

(Bu dil), Fransızca konuşulan Topluluğu oluşturan devletlerin ayrıcalıklı bağıni teşkil eder.

Madde 2:

Bir malın, ürünün ya da hizmetin, adlandırılmasında, arzında, sergilenmesinde, kullanma veya yararlanma biçiminde, garanti koşullarının ve kapsamının betimlenmesinde Fransız dilinin kullanılması zorunludur.

Aynı hükümler, tüm yazılı, sözlü veya görsel-işitsel reklamlarda da uygulanır.

İşbu madde hükümleri benzersiz –kendine özgü- ürünlere ve herkesçe bilinen yabancı adlandırmalara özgü durumlara uygulanmaz.

Markalara ilişkin mevzuat işbu maddenin birinci ve üçüncü fıkralarının, markalarla birlikte tescil edilen yazı ve mesajlara uygulanmasına engel teşkil etmez.

Madde 3:

Kamuya açık bir yerde ya da toplu taşıma araçlarında kamuya yönelik olarak basılan ya da yapılan kamuyu bilgilendirme amaçlı her türlü yazı ve ilanin Fransız dilinde kaleme alınması zorunludur.

Yukarıdaki hükümleri ihlal eden yazı bir üçüncü kişi-kullanıcı tarafından bir kamu hukuku tüzel kişisine ait bir mal üzerine yapıştırılırsa, bu durum üçüncü kişi-kullanıcıyı masrafları kendine ait olmak üzere kendi saptayacağı bir süre içinde ortaya çıkan hukuka aykırılığı durdurma konusunda temerrüde düşürür.

Temerrüt durumunun sonlandırılmaması durumunda, sözleşmedeki özel koşullar veya kendisine verilen iznin bitim tarihi ne olursa olsun, kusurun derecesi göz önünde tutularak maldan yararlanma hakkı ihlal edenden geri alınabilir.

Madde 4:

Kamu hukuku tüzel kişilerince veya kamu hizmeti gören özel hukuk tüzel kişilerince yapılandırılan veya yapılan, bir önceki maddede bahsi geçen yazı ve ilanların bir çevirinin konusunu oluşturması durumunda, bunların sayısı en fazla iki olabilir.

İşbu yasanın 2. ve 3. maddelerinde öngörülen yazıların, ilanların ve kayıtların bir ya da daha fazla çeviriyle tamamlandığı tüm hallerde, Fransızca metnin yabancı dillerdeki metinle aynı okunurlukta, işitilirlikte veya anlaşılabilirlikte olması zorunludur.

Uluslararası taşımacılık alanında işbu madde hükümlerine istisna oluşturabilecek durum ve koşullar bir Danıştay kararnamesiyle belirlenir.

Madde 5:

Konusu ve şekilleri ne olursa olsun, bir kamu hukuku tüzel kişinin veya kamu hizmeti gören özel hukuk tüzel kişinin taraf olduğu sözleşmeler Fransız dilinde kaleme alınırlar. Bunlar, Fransız dilinin zenginleştirilmesine yönelik mevzuat hükümlerinde öngörülen koşullarda kabul edilen aynı anlamda Fransızca bir sözcük veya deyim bulunduğu sürece, yabancı sözcük veya deyim içeremezler.

Bu hükümler, snai ve ticari nitelikli ve tümüyle ulusal sınırlar dışında gerçekleştirilen faaliyetleri yöneten -Fransa Merkez Bankası veya Mevduat ve Teminat Sandığı gibi- bir kamu hukuku tüzel kişisince, bağitlanan sözleşmelere uygulanmaz. Bu fıkranın uygulanmasında, 96-597 Sayılı ve 2 Temmuz 1996 Tarihli Mali Faaliyetlerin Modernleştirilmesi Kanununun 4.maddesi anlamında yatırım hizmetlerinin teminine ilişkin olan ve uygulanabilmeleri için yabancı bir mahkeme kararı gerektiren sözleşmeler gibi, Genel Vergilere İlişkin Yasa'nın 131/4.maddesi gereği çıkarılan tahviller de "tümüyle ulusal sınırlar dışında gerçekleştirilen faaliyet" olarak kabul edilir.

İşbu maddede belirtilen ve bir veya daha fazla yabancı sözleşmeci tarafından bağitlanan sözleşmeler, Fransızca metin dışında, aynı derecede güvenilebilecek bir veya daha fazla yabancı dilde çeviri içerebilirler.

Birinci fıkraya aykırı olarak bağitlanan bir sözleşme taraflarından birisi, karşı tarafa zarar verebilecek yabancı dildeki bir hükümden yararlanamaz.

Madde 6:

Fransa'da Fransız vatandaşlığına mensup gerçek veya tüzel kişilerce düzenlenen bir gösteri, bilimsel toplantı veya kurultaya katılan herkes kendini Fransızca ifade etme hakkına sahiptir.

Oturum öncesinde veya esnasında programın tanıtılması amacıyla katılımcılara dağıtılan belgelerin Fransızca kaleme alınması zorunlu olup, bunların bir ya da daha fazla yabancı dilde çeviri içermesi mümkündür.

Bir gösteri, bilimsel toplantı veya kurultayda, katılımcılara hazırlayıcı belgeler veya çalışma belgeleri veya eylem raporu veya çalışma özeti dağıtılıyorsa, yabancı dildeki metinlere veya müdahalelerin yanında hiç değilse Fransızca bir özeti bulunması zorunludur.

Bu hükümler, sadece yabancıları içeren gösteri, bilimsel toplantı veya kurultaylara ve Fransız dış ticaretine ilişkin promosyon gösterilerine uygulanmaz.

Bir kamu hukuku tüzel kişisi veya kamu hizmeti gören özel hukuk tüzel kişisi işbu maddede öngörülen şekilde gösteri düzenlerse, çevirisinin bir özetinin o yerde bulunması zorunludur.

Madde 7:

Bir kamu hukuku tüzel kişisince, kamu hizmeti gören bir özel hukuk tüzel kişisince veya kamu teşvikinden yararlanan bir özel şahısça Fransa’da yayımlanan yayınlar, dergiler ve haberler, yabancı dilde kaleme alınmışlarsa, en azından bir Fransızca çeviri içermek zorundadırlar.

Madde 8:

İş Kanununun L.121-1. maddesinin son üç fıkrası, aşağıdaki dört fıkra ile değiştirilmiştir:

“Yazılı olarak yapılan iş sözleşmesi Fransızca kaleme alınır.

“Sözleşme konusunu oluşturan işin Fransızca karşılığı bulunmayan yabancı dildeki bir terim dışında ifade edilememesi durumunda, iş sözleşmesinin yabancı terimin Fransızca bir açıklamasını içermesi gerekir.

“Ücretlinin yabancı olması ve sözleşmenin yazılı şekilde yapılması durumunda, ücretlinin talebi üzerine sözleşmenin kendi dilinde bir çevirisi kaleme alınır. Yargı önünde her iki metin de aynı güvenilirliğe sahiptir. İki metin arasında çelişki varsa, yabancı ücretlinin dilinde kaleme alınmış olanı, diğerinin yanında sadece yardımcı olarak kullanılabilir.

“İşveren, işbu maddeyi ihlal eder şekilde bağtlanan bir sözleşme hükümlerinden ücretli aleyhine yarar sağlayamaz.”

Madde 9:

I.- İş Kanununun L.122-35.maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir :

“İç tüzük Fransızca kaleme alınmıştır. İç tüzüğe bir ya da daha fazla yabancı dilde çevirisinin eklenmesi mümkündür.”

II.- İş Kanununa L.122-39.maddesinden sonra gelmek üzere aşağıdaki L.122-39-1. maddesi eklenmiştir:

“Madde L.122-39-1:

Ücretli açısından yükümlülük doğurucu özellik taşıyan ve işin yerine getirilebilmesi için hükümlerinin bilinmesi gerekli olan her türlü belgenin Fransızca kaleme alınması zorunludur. Belgeye bir ya da daha fazla çevirisinin eklenmesi mümkündür.

“Bu hükümler yabancılara yönelik olarak düzenlenen veya dışarıdan gelen belgelere uygulanmaz.”

III.-İş Kanununun L.122-37.maddesinin birinci ve üçüncü fıkralarında;

“L.122-34. ve L.122-35.maddeler”kelimeleri,

“L.122-34, L.122-35 ve L.122-39-1.maddeler”.IV.- kelimeleri ile değiştirilmiştir.

IV.-İş Kanununa L.132-2.maddesinden sonra gelmek üzere aşağıdaki L.132-2-1. maddesi eklenmiştir:

“Madde L.132-2-1:

Toplu iş sözleşme ve anlaşmaları ve işletme veya işyeri sözleşmelerinin Fransızca kaleme alınmaları zorunludur. Yabancı dilde kaleme alınmış hiçbir hüküm ücretli aleyhine ileri sürülemez.”

Madde 10:

İş Kanununun L.311-4.maddesinin 3.bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

“3) Yabancı Dilde Kaleme Alınmış Metinler

“Sunulan çalışma veya işin Fransızca karşılığı bulunmayan yabancı dildeki bir terim dışında tanımlanamaması durumunda, bir yukarıdaki 2.bent anlamında hataya düşmemek için, Fransızca metnin yeteri kadar ayrıntılandırılmış bir betimleme içermesi zorunludur.

“Önceki iki fıkrada yer alan zamanaşımaları, iş başvurusunda bulunanın ya da işverenin uyuşuğu ne olursa olsun Fransa sınırları içinde gerçekleştirilen hizmetlere ve icapçının ya da işverenin Fransız olması halinde Fransa sınırları dışında gerçekleştirilen hizmetlere, bir yabancı dilin mükemmel bilinmesinin önerilen işe girmede aranan koşullardan birisi olması durumunda dahi uygulanır.

Bununla birlikte, tamamen veya kısmen yabancı dilde kaleme alınan yayınların müdürleri, bu dilde yazılmış iş başvurularını Fransa’da kabul edebilirler.”

Madde 11:

I.-Kamu ve özel eğitim kurumlarında, tez ve bildirimler dahil, yabancı veya yerel kültürlerin ve dillerin eğitimindeki gerekliliklerin veya eğitimcilerin kadrolu ya da sözleşmeli yabancı öğretmen olmalarının haklı kılacağı istisnalar hariç, eğitim, sınav ve yarışma dili, Fransızca’dır.

Uluslararası nitelikte eğitim veren kurumlar benzeri yabancı okullar veya özellikle yabancı uyruklu öğrenci almak üzere açılmış okullar bu yükümlülüğe tabi değildirler.

II.-10 Temmuz 1989 Tarihli ve 89-486 Sayılı Eğitimin Yönlendirilmesi Hakkında Kanuna 1.maddesinin ikinci fıkrasından sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiştir:

“Fransız dilinde usta olmak ve başka iki dili bilmek eğitimin temel amaçlarındanındır.”

Madde 12:

30 Eylül 1986 Tarihli ve 86-1067 Sayılı İletişim Özgürlüğü Hakkında Kanuna 1.Fasılın II.kısımından önce gelmek üzere aşağıdaki 20-1.madde eklenmiştir:

“Madde 20-1:

Orijinal versiyondaki sinema eserleri ve görsel-işitsel eserler hariç olmak üzere, işitsel ya da görsel yayın yapan kurum ve işletmelerce yapılan bütün yayınlarda ve tanıtım amaçlı haberlerde, yayın veya dağıtım biçimleri ne olursa olsun Fransızca’nın kullanılması zorunludur.

“İşbu kanunun 28-ek 2°.maddesinin hükümleri saklı kalmak kaydıyla, bir önceki fıkra, güfteleri tamamen ya da kısmen yabancı dilde kaleme alınmış müzikal eserlere uygulanmaz.

“Birinci fıkrada öngörülen yükümlülük, bütünüyle yabancı dilde yayınlanmak üzere hazırlanmış veya bir dilin öğrenilmesi gayesine yönelik olan programlara, program parçalarına veya bunların içinde yer alan tanıtım amaçlı yayınlara ve kültürel törenlerin aktarılmasına yönelik yayınlara uygulanmaz.

“İşbu maddenin birinci fıkrasında belirtilen yayınlar ve tanıtım amaçlı haberlere, yabancı dillerdeki çevirileri eklenmişse, Fransızca metnin yabancı dillerdeki metinle aynı okunurlukta, işitilirlikte veya anlaşılabilirlikte olması zorunludur.”

Madde 13:

Yukarıda adı geçen 30 Eylül 1986 Tarihli ve 86-1067 Sayılı Kanunda aşağıdaki değişiklikler yapılmıştır:

I.-24/II.Maddenin altıncı fıkrasından sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiştir:

“-Fransız diline saygı ve Fransızca konuşulmasının yaygınlaştırılması.

II.-28.Maddede 4’den sonra gelmek üzere aşağıdaki 4-a eklenmiştir:

“4-a:

Fransız diline saygıyı ve Fransızca konuşulmasının yaygınlaştırılmasını sağlamaya yönelik hükümler.”

III.-33.Maddede 2’den sonra gelmek üzere aşağıdaki 2-a eklenmiştir:

“2-a:

Fransız diline saygıyı ve Fransızca konuşulmasının yaygınlaştırılmasını sağlamaya yönelik hükümler.”

Madde 14:

I.-Fransız dilinin zenginleştirilmesine yönelik mevzuat hükümlerinde öngörülen koşullarda kabul edilen aynı anlamda Fransızca bir sözcük veya deyim bulunduğu halde, yabancı sözcük veya deyimlerden oluşan bir sanayi, ticaret veya hizmet markasının kamu hukuku tüzel kişilerince kullanılması yasaktır.

Bu hükmün uygulanmasında söz konusu yasaklama, kamu hizmeti gören özel hukuk tüzel kişilerine de uygulanır.

II.-Bu madde hükümleri, ilk defa işbu kanunun yürürlüğe girmesinden önce kullanılan markalara uygulanmaz.

Madde 15:

Kamu kurum ve kuruluşlarınca yapılan yardımlar ve her türlü teşvik, yararlananların işbu kanun hükümlerine saygı göstermelerine bağlıdır.

Bu saygının gösterilmediği her durumun, ilgilinin, itirazlarını sunmasından sonra olmak kaydıyla, aldığı teşviki tamamen ya da kısmen iade etmesi sonucunu doğurması mümkündür.

Madde 16:

Ceza Yargılama Usulü Kanunu hükümlerine uygun olarak görev yapan adli polis memuru ve görevliler dışında, Tüketiciyi Koruma Kanununun L.215-

1.maddesinin 1, 3 ve 4.bentlerinde sayılan polis memurları işbu kanunun 2.maddesinin uygulanmasını sağlamaya yönelik metinlerdeki hükümlere aykırılıkları araştırmaya ve saptamaya yetkilidirler.

Bu amaçla polis memurları, gündüz vakti aynı Kanunun L.213-4.maddesinin ilk fıkrasında sayılan ve L.216-1.maddede belirtilen faaliyetlerin gerçekleştirildiği yerleri ve araçları, aynı zamanda konut olarak kullanılan yerler hariç olmak üzere, arayabilirler.

Bu memurlar, görevlerini yaparken gerekli belgeleri görmeyi, örnek almayı talep edebilir, karakola çağırma veya yerinde görüşme yoluyla görevlerinin yerine getirilmesiyle ilgili bilgi ve delilleri toplayabilirler.

Polis memurlarının aynı zamanda mal veya ürünlerden, Danıştay kararlarıyla belirlenecek koşullarla bir örnek almaları mümkündür.

Madde 17:

16.maddenin birinci fıkrasında belirtilen polis memurlarının görevlerini yerine getirmelerini doğrudan doğruya veya dolaylı olarak engelleyen ya da bu amaca yönelik olarak emirlerine gerekli tüm imkanları vermeyen kimseler, Ceza Kanununun 433-5.maddesinin 2.fıkrasında yer alan cezalara çarptırılmaları gerekir.

Madde 18:

İşbu kanunun uygulanmasını sağlamaya yönelik metinlerin hükümlerine aykırı düşen durumlar, aksi kanıtlanana kadar muteber sayılan tutanaklarla saptanır. Tutanaklar, kapatılmalarını izleyen beş gün içinde cumhuriyet savcısına iletilmezlerse yok hükmünde sayılırlar. Bir nüshaları da aynı süre içinde ilgiliye verilir.

Madde 19:

Ceza Yargılama Usulü Kanununa 2-13.maddesinden sonra gelmek üzere aşağıdaki 2-14.madde eklenmiştir:

“Madde 2-14:

Tüzüklerinde Fransız dilinin korunmasına ilişkin hükümler yer alan, Danıştay kararlarıyla belirlenen koşullarda onaylanan ve usulüne uygun olarak bildirilmiş bütün örgütler, 94-665 Sayılı ve 4 Ağustos 1994 Tarihli Fransız Dilinin Kullanılmasına İlişkin Kanunun 2.,3.,4.,6.,7. ve 10.maddelerinin uygulanmasını sağlamaya yönelik metinlerdeki hükümlere aykırılıklara ilişkin olarak şahsi davacıya tanınan hakları kullanabilirler.”

Madde 20:

İşbu kanun kamu düzenine ilişkindir.

Bu kanun yürürlüğe girdikten sonra bağıtlanan sözleşmelere uygulanır.

Madde 21:

İşbu kanun hükümleri, Fransa'nın yerel dillerine ilişkin yasa ve düzenlemelere hanel getirmeksizin uygulanır ve bu dillerin kullanımına engel teşkil etmez.

Madde 22:

Hükümet işbu kanunun ve uluslararası kurumlarda Fransız dilinin statüsüne ilişkin uluslararası antlaşma veya sözleşme hükümlerinin uygulanmasına ilişkin bir raporu her yıl 15 Eylül'den önce yapacağı toplantılarla açıklar.

Madde 23:

2.madde hükümleri, bu madde hükümlerine getirilen istisnaları tanımlayan Danıştay kararnamesinin yayımı tarihinde ve en geç bu kanunun resmi gazetede yayımlanmasından oniki ay sonra yürürlüğe girecektir.

İşbu kanunun 3.ve 4.maddeleri hükümleri, 2.maddenin yürürlüğe girmesinden altı ay sonra yürürlüğe girecektir.

Madde 24:

31 Aralık 1975 Tarihli ve 75/1349 Sayılı Fransız Dilinin Kullanımına İlişkin Yasa, işbu kanunun 2.maddesi yürürlüğe girdiğinde yürürlükten kalkacak 1'den 3'e kadar olan maddeleri ile işbu kanunun 3.maddesinin yürürlüğe girme tarihinde yürürlükten kalkacak 6.maddesi hariç yürürlükten kaldırılmıştır. İşbu kanun Devlet kanunu gibi uygulanacaktır.

Paris 4 Ağustos 1994